

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ У ВНЗ

А Розглянута сутність поняття «індивідуальні освітні траєкторії» та надані підходи до його визначення. Окреслені особливості застосування індивідуальних освітніх траєкторій у ВНЗ.

Ключові слова: індивідуалізоване навчання, індивідуальні освітні траєкторії, зміст навчання, засоби навчання, педагогічний супровід.

Стрімкий розвиток науки та техніки здійснює безпосередній вплив на сучасну систему освіти, вимагаючи від ВНЗ знаходити нові підходи до навчання майбутніх фахівців. **Актуальність дослідження** зумовлюється зростаючим значенням проблеми індивідуалізації та диференціації навчання в сучасній педагогіці.

Мета дослідження: визначити сутність поняття «індивідуальні освітні траєкторії» та особливості їх використання у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень з проблеми, що вивчається. Одним із засобів реалізації індивідуального підходу в освіті є розроблення індивідуальних освітніх траєкторій. Свої дослідження цьому питанню присвятили Є. О. Александрова, І. С. Якиманська, П. В. Сисоєв, С. А. Вдовіна, Є. Г. Єрикова, М. Н. Костикова, Н. Г. Зверева, В. В. Лоренц та ін.

Термін «індивідуальна траєкторія розвитку» введено І. С. Якиманською у 1994 р.. Автор під індивідуальною освітньою траєкторією розуміє персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня. Важливою характеристикою індивідуальних освітніх траєкторій в розумінні І. С. Якиманської є здатність учня самостійно обирати навчальний матеріал, що дозволяє зберігати пізнавальний інтерес і спосіб навчальної роботи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що наразі існує чимала кількість підходів до визначення індивідуальних освітніх траєкторій.

Представники особистісно-процесуального підходу (Л. В. Глазкіна, С. В. Воробйова, Н. В. Землянська, П. В. Сисоєв та ін.) до визначення сутності індивідуальної освітньої траєкторії розглядають її як персональний шлях досягнення поставленої освітньої мети (або навчальної задачі) конкретним учнем, відповідний його здібностям, мотивам, інтересам і потребам.

Прихильники особистісного підходу (Ю. Г. Юдіна, Є. П. Черняєва, Т. В. Машкова, С. А. Вдовіна, Є. Г. Єрикова та ін.) акцентують увагу на особистісному підборі змісту навчання. За визначенням Є. П. Черняєвої, індивідуальна освітня траєкторія студента – це форма індивідуалізації та диференціації професійної освіти, що базується на свободі вибору студентом цілей, змісту, форм, методів, засобів, способів рефлексії та темпу навчання у спільній діяльності з викладачем.

З точки зору представників третього підходу індивідуальна освітня траєкторія визначається через поняття освітньої програми навчальної дисципліни чи комплексу дисциплін. Так, Н. В. Боброва зазначає, що індивідуальна освітня траєкторія – це програма опанування тим, хто навчається дисципліною (фрагментом дисципліни) на основі врахування його особистісного потенціалу та формування властивостей, що складають даний потенціал [1]. Схожої думки дотримуються також Є. О. Александрова, О. В. Шеромова, М. Н. Костикова та ін.

У рамках запропонованого дослідження визначаємо ін-

дивідуальну освітню траєкторію як вид індивідуалізації та диференціації навчання, що проявляється у виборі студентом змісту, цілей, методів і засобів навчання відповідно до його інтересів, здібностей і мотивацій, яка реалізується у співробітництві з викладачем.

У зв'язку з наявністю різних підходів до розуміння сутності поняття «індивідуальна освітня траєкторія», існує значна кількість класифікацій освітніх траєкторій, заснованих на різноманітних критеріях.

Так, А. С. Гаязов розглядає види індивідуальних освітніх траєкторій у залежності від лінії росту, знання, професійного самовизначення та виділяє маршрут адаптивного типу (вимагає використання освіти для підготовки себе до сучасної соціоекономічної та культурної ситуації); маршрут розвивальної спрямованості (характеризується широким розвитком можливостей, здібностей і всього творчого потенціалу людини); маршрут творчої спрямованості (включає в себе не тільки розвиток особливостей і можливостей, але й цілеспрямоване їх використання для перетворення, побудови себе, власної освіти, кар'єри, життя).

Є. О. Александрова класифікує індивідуальні освітні траєкторії на основі спрямованості освітніх інтересів. Вона поділяє траєкторії на навчальні (знаннево-орієнтовані, творчо-орієнтовані, практико-орієнтовані) та виховні (особистісно-орієнтовані, соціально-орієнтовані).

І. А. Галацькова виокремлює чотири види варіативних освітніх маршрутів, що базуються на особливостях тих, хто навчається. Авторка характеризує їх як маршрути для тих, хто має випереджувальні темпи розвитку; тих, хто має ослаблене здоров'я; тих, хто має низьку навчальну мотивацію та складності в навчанні; обдарованих учнів зі спеціальними здібностями.

Виклад основного матеріалу. Використання індивідуальних освітніх траєкторій у ВНЗ має певну специфіку. Так, проектування освітніх траєкторій повинно відповідати певним педагогічним принципам. Н. С. Кемерова зазначає, що в основі проектування індивідуальних освітніх траєкторій лежить низка принципів дидактики вищої школи, а саме: максимально сприяти природному розвитку особистості студента і стимулювати його діяльність; студент стає суб'єктом навчально-пізнавальної діяльності, міжпредметної основи змісту освітнього процесу; створення нового освітнього продукту; принцип свободи вибору; принцип індивідуального цілепокладання та рефлексивної діяльності; зацікавленість студента в придбанні лінгвістичних, комунікативних і соціокультурних компетенцій; почуття відповідальності, творчий підхід до навчання [4].

Використання індивідуальних освітніх траєкторій у ВНЗ тісно пов'язане з проблемним навчанням. А. В. Хуторський зазначає, що завдання евристичного навчання полягає в забезпеченні індивідуальної зони творчого розвитку студента. А індивідуальна освітня траєкторія ви-

ступає як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті.

Використання індивідуальних освітніх траєкторій у ВНЗ розглядають у зв'язку з варіативністю освіти. Одним із варіантів її реалізації є можливість вибору студентом тих дисциплін, в яких він зацікавлений. Проте вітчизняна система освіти на даному етапі розвитку не має засобів ефективно реалізації такого варіанту індивідуалізації освіти. Тому в якості альтернативи може виступати видозмінення існуючих дисциплін і курсів відповідно до індивідуальних особливостей та інтересів студентів. Для кожного студента, відповідно до його рівня, підбирається необхідний обсяг матеріалу, що буде достатнім для досягнення бажаних результатів наприкінці визначеного терміну. Важливим є також той факт, що підбір матеріалу здійснюється не лише на основі поточного рівня володіння необхідними знаннями та навичками, а й з урахуванням індивідуальних особливостей студента. Під індивідуальними особливостями розуміємо переважаючий тип мислення студента, властивості пам'яті, уваги, темпераменту тощо. Також до уваги беруться рівень пізнавального інтересу та пізнавальної самостійності, інтереси та захоплення студента. Такий підхід до підбору матеріалу допомагає досягнути значного рівня мотивації студенту до виконання поставлених завдань.

У тісному зв'язку з вибором змісту навчання є вибір засобів здійснення навчання та контролю. Велика варіативність засобів здійснення навчання та контролю дозволяє обрати саме ті засоби, що найбільш відповідають поставленим завданням та індивідуальним особливостям студента. Так, у якості засобів контролю може виступати контрольне тестування з теоретичних питань, проектна робота у вигляді доповіді, реферату, есе, портфоліо студента, практичні проектні роботи тощо. Можливість обрати необхідний саме для кожного окремого студента засіб контролю значно підвищує інтерес до навчання та ефективність виконання окреслених завдань. Так, на думку Н. Грицай реалізація індивідуальної траєкторії методичного становлення майбутніх учителів відбувається за допомогою портфоліо. Створення методичного портфоліо – це творчий процес, який дає змогу враховувати результати, досягнуті студентом у найрізноманітніших видах діяльності [2].

Т. П. Коростіянець зазначає, що успішне просування індивідуальною траєкторією можливе лише за таких умов, коли студент має змогу проявити свої особистісні якості, здібності та вподобання, які будуть виражені у доборі засобів, форм і темпів навчання. Важливою умовою також виступає здатність студента до рефлексії та аналізу своєї пізнавальної та навчальної діяльності. Здійснення успішної індивідуальної освітньої діяльності неможливе без наявності у студента навичок самоконтролю, самокерування та самоаналізу. Реалізація студентами індивідуальних освітніх траєкторій підвищує рівень їхнього професійно-особистісного розвитку, самостійності та

усвідомлення практичної значущості придбаних знань, умінь, навичок і компетенцій у майбутньому.

Важливим у використанні індивідуальних освітніх траєкторій є можливість інтеграції поточної освітньої діяльності з іншими предметами в рамках досягнення поставлених завдань. Інтеграція дисциплін дозволить студентам ефективніше засвоювати матеріал, систематизувати та структурувати отримані знання. Використання індивідуальних освітніх траєкторій дозволяє на розсуд викладача обирати ступінь інтеграції та супутню дисципліну, орієнтуючись на доцільність цього в рамках кожного окремого завдання.

Велика кількість дослідників (М. В. Шакурова, Є. О. Александрова, Т. П. Коростіянець, Є. І. Казакова, Т. М. Ковальова та ін.) зазначає, що для успішної реалізації індивідуальних траєкторій як засобу навчання, значну роль відіграє педагогічний супровід.

За визначенням Є. І. Казакової, педагогічний супровід – це метод, що забезпечує створення умов прийняття суб'єктом оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору. При цьому суб'єкт визначається і як людина, що розвивається, і як система, котра розвивається [3].

Т. М. Ковальова розглядає особливий тип педагогічного супроводу – тьюторський супровід. Автор називає таке поняття як «тьютор» – це педагог, який діє за принципом індивідуалізації та супроводжує побудову особистістю своєї індивідуальної навчальної програми [5].

Висновки. Таким чином, на підставі теоретичного аналізу, визначаємо індивідуальну освітню траєкторію як вид індивідуалізації та диференціації навчання, що проявляється у виборі студентом змісту, цілей, методів і засобів навчання відповідно до його інтересів, здібностей і мотивацій, яка реалізується у співробітництві з викладачем. Використання індивідуальних освітніх траєкторій у ВНЗ має свої особливості, а саме необхідність відповідності принципам дидактики вищої школи, певні засоби реалізації та впровадження траєкторій у процес навчання, включаючи вибір змісту навчання, засобів здійснення навчання та контролю, необхідність педагогічного супроводу, інтегративний характер індивідуальних освітніх траєкторій.

Список використаних джерел

1. Боброва, Н. В. К вопросу об использовании электронного учебника как средства проектирования и реализации индивидуальных образовательно-развивающихся траекторий [Электронный ресурс] / Н. В. Боброва // Современные проблемы науки и образования. – 2011. – № 3. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=4706>.
2. Грицай, Н. Б. Методичне портфоліо як засіб формування рефлексивних здібностей майбутніх учителів біології [Текст] / Н. Б. Грицай // Вища освіта України. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – 2011. – № 3. – Т. II. – С. 45–55.
3. Казакова, Е. И. Комплексное сопровождение развития учеников в образовательном процессе : анализ. матер. [Текст] / Е. И. Казакова. – СПб., 1998. – 213 с.
4. Кемерова, Н. С. Проектирование индивидуальной траектории обучения иностранному языку в техническом вузе [Текст] / Н. С. Кемерова // Вестник ТГПУ. – 2010. – № 2. – С. 53–57.
5. Ковалева, Т. М. Материалы курса «Основы тьюторского сопровождения в общем образовании»: лекции 1–4 [Текст] / Т. М. Ковалева. – Москва : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. – 56 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 01.02.2016

Рой С. Д. Специфика использования индивидуальных образовательных траекторий в вузах.

А Рассмотрена сущность понятия «индивидуальные образовательные траектории» и предоставлены подходы к его определению. Определены особенности применения индивидуальных образовательных траекторий в вузе.

Ключевые слова: индивидуализированное обучение, индивидуальные образовательные траектории, содержание обучения, методы обучения, педагогическое сопровождение.

Roi S. D. The specific use of individual educational trajectories in higher education.

S The article deals with the essence of the concept of «individual educational trajectory» and provides approaches to its definition. The features of the application of individual educational trajectories in higher education are pointed out.

Key words: personalized learning, individual educational trajectories, content of training, teaching methods, educational support.